

Yttrande avseende promemorian

Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning, U2020/03981/UH

Högskolan Dalarna har tagit del av rubricerade förslag om ändringar i bestämmelserna om tillträde till högskoleutbildning i 7 kap. högskoleförordningen och lämnar härmed följande yttrande.

Högskolan Dalarna instämmer i att forskollärare och lärare ska ha hög kompetens och vara väl förberedda för läraryrket efter genomförd utbildning. Däremot ser vi *problem med förslaget i dess nuvarande form* och önskar framföra följande synpunkter.

Förslaget är tänkt att fungera motivationshöjande och därmed bidra till ökad retention, men promemorian och dess källhänvisningar pekar inte på att det finns evidens för att lämplighetsprov för antagning till lärarutbildningarna fungerar i praktiken för dessa syften. Eftersom lämplighetsprov är en relativt kostsam insats väcks därför också frågan om dess effektivitet.

Under rubriken ”Krav på lämplighet kan prövas genom lämplighetsprov” i promemorian, framförs följande exempel och referenser, vilka används för att motivera införande av lämplighetsprov: erfarenheter från Danmark respektive Finland, en historisk hänvisning om tidigare prövningar för antagning till folkskoleseminarierna, UHRs rapport *Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildning*, erfarenheter från Högskolan i Jönköping samt Lärarutbildningskonventets skrivelse *Så stärker vi svensk lärarutbildning*. En närmare granskning av framförda exempel och referenser föranleder följande reflektioner.

Erfarenheterna från Danmark utvärderades av Styrelsen for Forskning og Uddannelse (2018). Utredningen konstaterar att de skärpta reglerna för tillträde till lärarutbildningen, där lämplighetsprov är en av flera åtgärder, kan ha bidragit till att utbildningen gjordes mer attraktiv för unga och så kallade duktiga studenter. I sammanhanget bör noteras hur försiktigt utredningen uttrycker sig, exempelvis i stycke 3.1.3, där det konstateras att de nya kraven har haft ett tydligt signalvärde och att det finns tecken på att studenterna kan vara mer motiverade än tidigare. Utredningen betonar också att det krävs en mer nyanserad tolkning av vad ”dygtige unge” och ”dygtige studerande” är. Utredningens sammanfattning är att det behövs kompletterande åtgärder. Det finns således ingen tydlig bild av lämplighetsprovets effektivitet, utan snarare en tentativ bedömning av flera kombinerade åtgärders signalvärde, en självkritisk betraktelse över möjligheten att klassificera unga sökandes kapacitet och karaktär, samt ett tydligt uttryckt behov av kompletterande åtgärder.

Promemorians exempel från Finland handlar om det så kallade OVET-projektet (*Opettajankoulutuksen valinnat – ennakoivaa tulevaisuustyötä*), vilket är ett nationellt pågående projekt för att utveckla lärarutbildningen. Projektet är varken slutfört eller utvärderat, men arbetar bland annat med att skapa en ”flerdimensionell modell för lärarens kunskande”. I den publikationslista som finns på projektets hemsida saknas dock studier som visar hur de förmågor som modellen identifierar ska kunna förutsägas via lämplighetsprov. Däremot finns det i publikationslistan studier som betonar hur lärarutbildare uppger sig kapabla att i förväg bedöma studenters förmågor, när förutsägbarheten i själva verket var låg och dessutom kombinerades med bias med fördel till manliga respektive äldre sökande (Mankki, Mäkinen & Riihämä, 2019). I övrigt handlar merparten av publikationerna om projektets arbete och utgångspunkter, exempelvis lärarstudenternas självbild och orsaker till avhopp från utbildningen. Det saknas information som visar att antagning till lärarutbildningen via lämplighetsprov är en forskningsbaserad process.

Den historiska referensen om tidigare prövningar för antagning till folkskoleseminarierna bör förtydligas med detaljerad information om vilka modeller för antagning som avses, vilken tidsperiod de användes och hur de utvärderades. De krav och prov som användes till landets folkskoleseminarier tog i många fall form långt innan Sverige blev en demokrati, vilket också speglade provens och kravens kunskaps- respektive människosyn.

I promemorian finns även hänvisning till UHR:s rapport *Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildning* (2018).. UHR konstaterar i rapporten (2018:7) att lämplighetsbedömningen saknade positiva effekter, och att det snarare var negativa effekter som noterades. De sistnämnda tog sig bland annat uttryck i att studenter som bedömts som lämpliga presterade sämre eller stannade kvar i lägre grad. UHR konstaterar vidare att antagningsprocessen är en logistisk utmaning som är förknippad med omfattande kostnader. Slutligen betonar UHR att lämplighetsbedömning riskerar att missgynna vissa grupper och sammantaget rekommenderas inte lämplighetsbedömning i den form som har utvärderats. UHR:s rapport avråder således från införande av lämplighetsprov.

Promemorian hänvisar även till erfarenheter rörande de lämplighetsprov som Högskolan i Jönköping använt sig av. Det saknas dock information om hur Högskolan i Jönköping utvärderat sin verksamhet och den referens som anges är till en artikel i en facklig tidskrift och inte till en studie eller rapport, vilket hade varit lämpligt om det ska vara möjligt att dra hållbara slutsatser från exemplet.

I skrivelsen *Så stärker vi svensk lärarutbildning* (2019) sammanfattar Lärarutbildningskonventet sina reflektioner om lämplighetsprov (2019:5). Slutsatserna är till övervägande del av reserverande karaktär och argumentationen bottnar i UHR:s tidigare anförda arbete. Bland annat lyfts frågan om huruvida införande av lämplighetsprov, med den önskade konsekvensen att antalet antagna sjunker, är den mest ändamålsenliga utvecklingen under rådande lärarbrist. Det är därför problematiskt att använda denna skrivelse i syfte att motivera införande av lämplighetsprov på förskolläro- och lärarutbildningarna.

Sammantaget är Högskolan Dalarnas bedömning att promemorian inte presenterar vare sig en forskningsmässig eller erfarenhetsbaserad grund för införande av lämplighetsprov på lärarutbildningen. Däremot väcker förslaget frågor av principiell karaktär.

Förslaget handlar om möjligheten att i förväg bedöma den sökandes förmågor och lämplighet för yrket; en person förmodas före utbildningen förfoga över egenskaper för att bli en bra

förskollärare alternativt lärare, eller så saknas dessa förmågor. I tidigare forskning har en sådan utgångspunkt kopplats till bilden av lärarutbildningen. Studenter har till exempel vittnat om hur det bland universitetslärare tycks finnas en syn på undervisningstalang som medfödd och opåverkbar, se exempelvis *Vid den normala studietaktens utkanter; analyser av studieavbrott på lärarutbildningar*, Carina Carlhed, 2015. Denna studie visar hur ett sådant synsätt kan påverka studenter att ge upp i förtid, när de snarare är i behov av adekvat utbildning med kapacitet att bidra till deras förändring och utveckling. Promemorians förslag riskerar att stärka ett sådant problematiskt synsätt istället för att se utbildning som en grund för individens utvecklingspotential.

Ärendet har handlagts av Madeleine Michaëlsson, utvecklingsledare för
lärarutbildningsområdet, Sverker Johansson, senior rådgivare och Sigrid Saveljeff, vicerektor.

HÖGSKOLAN DALARNA

Martin Norsell
Rektor